

²⁶ Pesti Hírlap szeptember 28., 172. sz.

²⁷ CsML Szeged Városi Tanács Iratai, IV. A. 1003./3844.

²⁸ CsML Szeged Városi Közgyűlési Iratai IV. A. 1004./377, az 5468. sz. miniszterelnöki rendelet.

²⁹ Bárczy-Somogyi 109. p.

³⁰ Bárczy-Somogyi 110. p.

³¹ Ua. mint 34. jegyzetben.

³² CsML Szeged Városi Tanács Iratai, IV. A. 1003./3844., a 9762. sz. miniszterelnöki rendelet

Ezernyolcszáznegyvennyolc, te csillag?

Különös világunkban — amikor némely, évszázadokon át időtállóan tetsző, hagyománnyá vált dolog szomorú értékvesztése párhuzamosan zajlik a legújabb divatok térhódításával — értékes elgondolkodni azon, hogy a százötvenedik évfordulóját ünneplő forradalom és szabadságharc öröksége, ha-

gyományai, hangulata mennyire járja át (esetleg határozza meg) mindennapjainkat. Mi időszerű ma 1848/49 örökségéből? A kérdést Szeged tudományos és közéletét meghatározó polgárainak tette főmunkatársunk, JANCSÁK CSABA. A válaszokat a szerzők nevének ábécérendjében közöljük.

BALOGH LÁSZLÓ

Mi időszerű a '48-i örökségből?

Szükség lenne az ifjakra. Nem bitesekre, márciusiakra. Olyanokra, akik nemcsak az amerikai slágerlista első 13 dalát tudják, hanem az aradi 13-at is. Akik családban nőnek fel, és hiszik az ősök szellemét. Honvédesre képezik magukat, nem szolgálatmegtagadásra. Akik az utcára nem hülyülni mennek, hanem változtatni. Akiket belül nem a Xénia-láz hevít.

Nincs szükség viszont '48 forradalmi elemére. Mert ki ellen irányulna? Ma nincs királyunk, csak egyszerű többséggel piedesztálra emelt „vezetőink”. Nincs rendünk, rendiségünk csak rendetlenségünk. Nincs nemességünk, csak hirtelen-gazdagjaink. Legtöbbjüknek nem ősi gyökereik vannak, de internacionalista múltjuk. Úri gög helyett elvtársi dölyf, pökhendi „naés!”-modor. Ezek ellen forradalmat, ne!

'48 szabadságharcos szellemiségét át kell mentenünk. Egyrészt mert vannak nemzet-

Balogh László (1957) újságíró, politikus. Kalocsán született. Tan.: Római Katolikus Hittudományi Akadémia, Budapest 1975–80. Mh.: 1981– Magyar Televízió, szerkesztő, operatőr. A Közélet című lap tulajdonosa. Nős. Gyermekei: Eszter, Boldizsár.

társaink a határokon túl, akiket csak azért nyomnak el furfangos modern eszközökkel, mert magyarok. Érdeklükben ma a diplomácia fegyverét kellene forgatni, amihez itt az anyaországban szükség lenne ismét egy államférfira, aki mer 15 milliót mondani.

Másrészt szükség van friss szabadság-szellemre határon belül is, mert a fülledt libertin eszméktől fuldoklunk.

'48-ból mentsük át a Sajtó-Szabadságot! Ami ott a Pilvaxban az igaz szó szabad sokszorosítását jelentette. Persze azóta mást értünk alatta. Mást jelent a sajtó, mást a szabadság, mást a szó és mást az igazság. Sajtó

helyett ma médiákat mondunk és információközlést, netán internetet meg főleg tévét. (Már az is jellemző a korra, hogy minderre nincsen magyar szavunk.)

Szabadság alatt ma már kizárólag az egyéni szabadságjogokat illik érteni. Emberi jogokat, nőjogokat, gyerekjogokat. Meg jogot a Szent Korona gúnyolására, a Pápa cikizésére. Szabad az ocsmány film, a vadkender, a padlóra köpés, szabad a szabadosság! Kimaradtak a közösségi jogok, a család joga, a nemzet joga (ami minőségében más, mint a sok egyéni jog összesítése) Kimarad annak az egyénnek a joga is, akinek a rovására éli ki magát a másabbik egyén.

Az egybeírt sajtószabadságról meg tán nem is érdemes szólni. Nagyreményű '48-unk sarkalatos követelménye ugyanis mára túlságosan megvalósult. Ma a szavak és az írás rettenetes devalvációja után már nem a kijelentés tartalma, netán formája a döntő.

* * *

BÍRÓ ZOLTÁN

Ezernyolcszáznegyvennyolc öröksége

A történelem folyamatából kiemelkedő nagy pillanatok, események időszerűsége – azt hiszem – öröknek mondható. Mert ami igazán nagy, az példájával mutat előre évszázadokra és azt az emlékezet legendává teszi, vagyis a valóság praktikuma fölé emeli. A honfoglalás, az államalapítás, a török- és Habsburg-ellenes harcok legnagyobb pillanatai, Erdély „aranykora” vagy a Reformkor, éppen attól időszerűek későbbi korokban, amiktől nagyszerűek voltak akkor, amikor megtörténtek. Az utókor nehéz, kételyekkel terhes korokban kapaszkodókat keres, eligazító, tanácsadó eseményeket vagy megoldásokat a történelemben. Példát tehát a maga gondjainak, kérdéseinek megoldásához. Gyakran egyszerűen csak magatartásmintát, erkölcsi példát. Gondoljunk csak arra, miért

Az átütőerőt, a hatást, a hatékonyságot nem a közlés minősége jelenti, kizárólag a mennyisége és harsánysága. Példányszám és decibel. Fő műsoridő és keretes vezércikk lila aláírnyalásban. Megjelenés a beszélgető-sóban és öles főcím a Népszóban és Népszavakban. Egy villogó klip a toppban és topp a klipben. Szegény nagyanyám megrökönyödött, amikor cáfolni próbáltam valamit: – De hát bemondták a tévében! Amit nem mondtak be, az meg se történt.

Ma egyetemen tanítják, hogyan és mit kell írni és mondani, hogy az tessenek a népnek! Két kedvenc közé aztán elhelyezhető minden. Kis magyar médiaszendvics majdnem hihető féligazsággal, minden mennyiségben. Petőfi, ha körkérdeznénk, ma nem királyakasztásról verselne, és a Kánaánt se firtatná nagyon...

Sajtószabadság, Oh! Totális szabadsága a manipulálásnak.

Bíró Zoltán (1941) főiskolai tanár. Budapestben született. Tan.: ELTE BTK 1964–69. Mh.: 1988– JGYTF Magyar Irodalom Tan-szék. F. m.: Vállalások és kételyek (1987), Saját út (1988), Elhervadt forradalom (1993), Ady Endre sorsköltészete (1998). Nős. Nevelt fia Kertész Miklós.

írt Móricz Zsigmond a XX. században, sok jelenkori téma mellett, történelmi regényt. Miért írta meg az Erdély-trilógiát? Azért, mert a jelenben nem talált példát a jelen gondjainak megoldására, talált azonban a történelemben. Nekünk 1848 márciusa százötven éve időszerű, mert valamiképpen időszerűek maradtak követeléseik és kiváltképpen erkölcsi emelkedettsége. Példa maradt a forradalom vértelensége – ellentétben a jakobinus és bolsevik típusú forradalmakkal – és ez lett a minta később, 1956-ban és

1987–89-ben. És ahogyan 1848–49-ben, úgy később sem a forradalom, hanem az ellenforradalom fordította vérbe az eseményeket. Politikai tartalmát időszerűvé azonban elsősorban a *hiány* tette, százötven éven át. A nemzeti függetlenség, az emberi szabadság és a magyar demokrácia, a magyar polgárosodás hiánya. A nemzet történelmileg tartósított hiányérzete. Mert 1848-ban a nemzet, az egész magyarság ügye oly természetesen és mintaszerűen kapcsolódott össze a társadalmi megújulás és a szabadság követelésével, hogy az már önmagában is évszázadokra előre programot adott annak a magyarságnak, amelynek folytonosan küzdenie kellett a pusztá nemzeti létéért is, az abszo-

lutizmusok változatai ellen, az idegen érdekek – hol durvább, hol lágyabb, de ravaszabb – képviselőivel szemben, nemcsak a maga jövőjéért, de még a múltjáért is.

A rendszerváltás a társadalmi megújulás tekintetében még csak hozott valami eredményt. A nemzeti lét és az emberség, a közérkölcsök azonban talán sose voltak ilyen mértékben veszélyben. Jövönk és múltunk, múltunk tudata is veszélyeztetve van az értékmentesítők, a nagy globalizálók, relativizálók és dekonstruálók által. Polgárosodás címén most a pénz és az alku az eszmény. Így lesznek még időszerűbbek a nem alkuvók: Petőfi és Kossuth, és március tisztasága.

* * *

BLAZOVICH LÁSZLÓ

Mit jelent számomra ma 1848–49 öröksége?

A fenti dátum mint történész-levéltárost és mint magánembert egyaránt érint. 1848–49 számomra az újkori és modern Magyarország születésének szimbóluma. Olyan időpont, amelynek úgy kell élnie minden emberben, mint a franciákban július 14-nek. Még akkor is, ha Közép-Európánkra jellemző módon itt minden elromlik és minden jó szándék megbicsaklik valahogy, mint ahogy a magyar újjászületéssel is történt. Mint ismeretes, a polgári átalakulás alapvető jogintézményei az önkényuralmi időszak alatt születtek császári pátensek formájában, például ősiségi nyílt parancs (1852), úrbéri pátens (1853), telekkönyvi rendtartás (1855) és mások. Tudott dolog, hogy a telekkönyv a magántulajdon szentélye, felállítása nélkül nem létezik kezelhető polgári tulajdon, amely korlátlan és szabad a feudális birtokkal szemben.

Mindezen felemásságok ellenére március 15-re büszkén kell tekintenünk, hiszen ek-

Blazovich László (1943) történész, levéltáros. Szombathelyen született. Tan.: JATE 1962–67. Mh.: 1967–80 tanár Hódmezővásárhelyen, 1980– a Csongrád Megyei Levéltár igazgatója, 1989– a JATE ÁJTK docense, egyetemi tanára. F. m.: Csongrád megye évszázadai I. (1985); Anjou-kori oklevéltár VII. 1323 (1991); A csongrádi régió 1100 éve (1993); Szent Istvántól Mohácsig (1994); Magyarország Történeti Statisztikai Helységnévtára. 5. köt. (1995); A Kőrös-Tisza-Maros-köz települései a középkorban (1996). Nős. Gyermekai: László, Péter, Ákos.

kor felállt a nép, és hittel kezébe vette sorsa intézését. Bár tudjuk, hogy maga az ünnep mily' nehezen, csak a XX. században lett közmegegyezéssel március idusa.

Március 15-ére az 1940-es évek végétől emlékszem vissza. Az első ünnepeket tanítóim tették olyanná, hogy hamvas tisztaságuk

máig él bennem. Később sok minden változott. A 70-es években közel tíz évig, mint középiskolai tanár magam is rendezője voltam gimnáziumok ünnepségeinek. A műsorokat úgy állítottam össze, hogy alaphangjuk azt a hangulatot sugározza, amit én egykor kisdíákként éreztem.

* * *

DÉR ENDRE

1848 értékel

Öreg emberként '48 örökségéből mi más tarthatnék a legidősebbnek, mint Petőfi és társai izzó, lobogó hazafiságát, lelkesedését, megalkuvás nélküli forradalmiságát... Adyt kell idéznem:

„Hajh, Uram-Istenem, öreg ember vagyok én már, s az öregségembe nemigen sikerült sokat átlopnom a fiatalságomból. Hanem a forradalmat ma is olyan bolondosan szeretem, mint valaha régen, és Petőfi Sándort jobban. Jobban, egyre jobban szeretem, búsabban és irigyebben e vad, e darabos, e mennyeien nagyságos suhancot.”

„Harag-etnának”, „őszinteség-etnának” minősíti Ady Petőfit. S valahogy ezt kellene belementenünk mai életünkbe: ezt az „etnaságot”. Merjünk haragudni mindenre, ami hazug, álszent, önző és megalkuvó. Merjünk – tehát a fiatalok merjenek – őszintén beszélni a társadalmi és gazdasági hibákról, melléfogásokról, sőt: bűnökről... S merjenek tenni is ellenük.

A Pilvax-fiatalok darabos, fergetesesen szilaj őszinteségét kellene magába oltania a ma ifjúságának.

* * *

E nagy nemzeti ünnepünk talán akkor nem lesz a mindenkori politika foglya, ha egyszer az össznemzeti akarat igazi népünnepéllé teszi. Fáradozzunk rajta, hogy úgy legyen.

Persze, Petőfiék nem csak izzón gyűlöltek, hanem mámorosan szerettek is. Társadalomban, gazdaságban, a művészetek, az irodalom terepében szeretni tudták az Értéket. S volt érzékük az iránt, hogy az igazi Értékeket ki tudják választani, meg tudják „érezni”, ki tudják emelni. S bele tudják építeni életvitelükbe.

Dér Endre (1922) író, újságíró. Békéscsabán született. Tan.: Pécsi Egyetem Evangélikus Hittudományi Kar, 1941–1945; Szegedi Tanárképző Főiskola, 1964. Mh.: 1945–50 evangélikus lelkész, 1953–63 az Írószövetség Szegedi Tagozatának titkára, 1981–83 az Új Auróra főmunkatársa. F. m.: Az első próba (1955); Mónika (1960); Vadember veszélyben (1977); Tornádó (1989); Szégyen vagy szerelem (1992); Veszélyzóna (1993); Paradicsommadarak (1997); Helga regénye (1997). Nős. Fia: András.

1848 – 1998

A magyar történelemnek egyik csodálatos állomása volt a márciusi forradalom és szabadságharc kezdete. Elnyomás, elkeseredés, feszültség a gyökér. Ebből fakad a rügy: egy-két lelkes hazaszerető, lángot hordozó fiatal, és egy mindenre elszánt „vezér”.

Ők tüzes lelkesedésükkel, hazaszeretetükkel, lelkes költeményekkel szónoklatokkal és tettekészségükkel lángolóvá tették az egész országot. Tüze terjedt és hatalmas egységbe forrasztotta az ország népének döntő többségét. Kicsit álom volt ugyan mindez, hiszen ismert volt az „ellenfél” a szövetségeseivel együtt, de nem volt idő mérlegelni, dönteni és tenni „kellott”. Amint a vasat tűzbe teszik s ha átjárta, hideg merevsége megszűnik, hajlíthatóvá lesz, így tette a hazaszeretet tüze is ilyen eggyé és hajlíthatóvá az egész ország minden fajta emberét. Az akkor megfogalmazott és világgá kürtölt tizenkét pont jó részt ma is követelmény, ha nem is minden részletében, de legtöbbször a tartalmában, a lélekületében. Jó lenne átvizsgálni ma is, az igazi szabadság után vágyó emberek nem fedezik fel egyik-másikat közülük ma sem. (Csak egy példa: sajtószabadság. Párt, pénz, külföldi erők, benn dolgozók állásfélése... nem veszi el igazi szabadságát...?) Tehát: egység, a szó szoros értelmében igazi szabadság! – volna, amit mai igényként, az akkoriak bemutatott fényes világából örökségként megvalósításra bemutatott feladatnak érzek.

Szomorú gyász; ezrek börtönre, mások százával halálraítéltek lettek. Nem lehetett volna előre látni? és el sem indulni? A benső feszültséget magában hordozó pezsgő „erjét” is csak dróttal lehet lefogni, de ha vége a szorításának, kidobja a dugót és kifut az

Gyulay Endre (1930) a Szeged-Csanádi Egyházmegye Püspöke. Battonyán született. Tan.: Hittudományi Főiskola, Szeged 1948–53. Mh.: 1963–84 teológianár Szegeden; 1987– püspök. F. m.: Élet – Isten ajándéka (1996).

üvegből. A feszültséget a „lánc” fogta féken, le kellett verni, hogy szabadnak érezhessék magukat. A pezsgő is kiömlik, nem kímélve magát, a forradalom is áldozva ontotta övéi vérére. Okosan, vagy nem – most nehéz megítélni. Egy biztos, az adott körülmények között veszettek. Az oka? Lelkesedés hiány? Áldozatvállalás hiány? Harci kedv hiány? Nem! De volt abban az időben egy másik hang is, csenedesebb, higgadtabb: Széchenyi Istváné. Művelődni, fejlődni, értékesebbé válni, gazdaságilag is megerősödni és majd ez hozza magával a 12 pont megvalósulását. Ne kard, hanem ész és munka döntse meg az akkori elnyomó hatalmat. Nőjenek fel igazi népért aggódó, felelős vezetők. Úgy gondolom, ma sem forradalom kell, a mai hazaszeretet még nagyobb műveltséget, még áldozatosabb munkát, még több mai közjóért fáradozást és a holnapi magyaroknak még mélyebb kultúrát, még jobban megnevesített és megóvott természetet, gondosabban megművelt földeket, hatalmas erdőket, szőlős hegyoldalakat, gyerekek népes seregével megtöltött oktatást és nevelést adó iskolákat, szakemberek nagy tábora kell „kitermelnünk” és „hátrahagynunk”.

Máriás lobogók alatt imádkozva indultak küzdeni a hazájukért, a Magyarok Nagyműveltségére pártfogására adja meg Isten, hogy méltó unokái lehessünk a '48-as nagyoknak, Hősöknek.

* * *

KISS ERNŐ

A három szent szó – Szabadság–Egyenlőség–Testvériség – örökké időszerű marad

Mit tartok időszerűnek 1848 örökségéből?

E kérdésre bizonyára születnek majd véreter 1998-as válaszok; magam nem érzem méltónak, hogy nagyívű szentenciákban tegyek – ily' módon aztán kellőképpen mororos – kinyilatkoztatásokat. A tisztesség és az erkölcsi-politikai tisztaság igénye – íme, ez is '48 öröksége – csak annyit engedélyez számomra, hogy leírjam: mit jelent nekem az a 150 éves csodálatos tavasz.

Gondolatban végigfutok elmúlt évtizedeim március tizenötödikei emlékein, s máris ott állok elemi iskolám osztályának falai közt: egykoron csak félig zártkörű ünnepség engedtetett meg. Aztán újra ott dadogok az egykori szegedi úttörőház színpadán: önállóan döntöttem úgy, hogy az iskolai Ki mit tud? konferálását 1848-ra emlékezve nyitom meg – 1968-ban. Nem volt túl nagy sikerem... S újra meg újra előbukkan a Klauzál tér, a Kossuth-szobor, melynek majdnem a tövében nőttem fel; 1977-ben az én katonakórusom kezdte a '48-as dalokat, amíg az egy emberként éneklő Ságvári gimnázium – a drága Szécsi József tanár úr vezetésével – „el nem nyomott” bennünket (amit persze mi boldogan hagytunk)...

S – emlékszünk-e még 1989 márciusára? Soha annyian nem ünnepeltünk Szegeden – az utcák zsúfolásig megteltek, mindenki mosolygott, énekelt, menetelt. Csakhogy: már akkor is három helyszínen folyt az ünnepség, s a három szónok tekintete nem ígért igazi testvériséget és megbékélést...

Amikor egy évvel később összeállítottam A Tűz Márciusa című műsoromat, bizony, keménnyé vált az, ostromozóvá, s Petőfitől sem a Talpra magyart akartam elmondani:

Kiss Ernő (1954) népművelő. Szegeden született. Tan.: JGYTF 1975–79; ELTE 1981–85; JATE 1997. Mh.: 1979–Bálint Sándor Művelődési Ház (1989-ig November 7. Művelődési Ház). F. m.: Vántus István – 1935–92 (1997). Nős. Leánya: Márta.

„Meddig tart ez örült hangzavar még?
Meddig bőgtök még a hon nevében?”
(A szájhősök, 1847)

Bizony, még e műsor zárószorai sem engedték: szorították a közönséget:

„...minden mostanít jobbal pótolunk,
vagy minden vész itt, ámen, mindörökre.”
(Ady: Véres panorámák tavaszán)

Ez az összeállítás nyolc éve folyamatosan aktuális; amiképp 1848 örökségéből is a legtisztább magyar forradalom minden íze időszerű. S épp' az ideik, a százötvenedik március idusa hozta számomra a felismerést: ezen ünnep igéi – a Nemzeti dal, a 12 pont, Petőfi naplója nem más alkotnak, mint a magyar nemzet forradalmi evangéliumát. Ne tűnjön szentségtörésnek, de épp' az a tiszta emelkedettség töltött el Polner Zoltán összeállításának – mely a fenti szent írásokból készült – felolvasása közben, mint amelyet a szentmiséken szoktam érezni: az újra és újra megtisztító Igéket hallgatván.

Nem kérdés hát az időszerűség: 1848 nekünk magyaroknak már időtlenné vált; s bár Juhász Gyula 1924-ben csak Kossuthnak kívánt szonett-emléket állítani, elmondott mindent a Legnagyobb Magyar Kormányzó-Elnökkel amúgyis egygyé forrt Forradalmunkról is:

„Ő vár nyugodtan, messze, messze nézve,
Örök dicsőség nagy, mély tengerére,
S leint karjával balsorsot, halált!”

* * *

Mit tartok Időszerűnek 1848-ból?

Két fontos tanulságot emelek ki 1848 örökségéből. Egyik a békés rendszerváltás folyamata. 1848-ban ugyanis egy békés rendszerváltozás zajlott le, melynek lényege a polgári magyar nemzet megszületése volt. Közvetlen előzményének Kossuth érdekegyeztetési politikája tekinthető, mely az alapvető érdekek mentén kapcsolta a jobbagság és nemesség ügyét a haza sorsához. Magyarország társadalma fokozatosan egységesült nemzetté. A birtokbírhatóság és hivatalviselés szabadságának 1844-es törvénybe iktatásával fontos nemesi előjogokat terjesztettek ki a nemesekre. A nemzetté válás (a polgári reformok sikere) érdekében hangsúlyozták az ország függetlenségét, ami akkor azt jelentette, hogy a törvények végrehajtását minden idegen beavatkozástól mentes független nemzeti kormányra bízzák. Ám a függetlenséget becses nemzeti ügygá a reformok polgári tartalma avatta. Közös teherviselés alapján osztozni a nép terheiben, az úrbéri viszonyokból való kibontakozást kármentesítéssel eszközölni, a népet politikai jogokban részesíteni, s az országgyűlést a nép képviselőivé átalakítani – ezek voltak azok a legfontosabb kérdések, amelyek csak a nemesség áldozatvállalásával voltak megoldhatók, s melyeket a magyar rendek – elfogadva a polgári szerepvállalás történeti feladatát – példamutató felelősségtudattal meg is oldot-

Marjanucz László (1954) történész. Csánádon született. Tan.: JGYTF 1973–77; KLTE 1979–82; MTA TTI 1983–86. Mh.: 1977–80 Szegedi Vezetőképző Központ, 1980–86 Móra Ferenc Múzeum Történeti Osztály; 1986–94 JGYTF; 1994– JATE. F. m.: Szegedi zsidó családok a 19. században (1988); Hitelélet és kereskedelem a dualizmus korában (199?); A kiegyezés kora – Kistelek története (1991). Nős. Gyermekei: Gergő, Máté, Csilla, Katalin, Zita.

tak. Ehhez a momentumhoz kapcsolódik 1848 másik nagy tanulsága: a közjó szolgálata a hatalom birtokosai részéről. Politikai kereteit a rendi országgyűlés adta, melyből az utolsón már valódi pártok álltak egymással szemben határozott programok alapján. Tekinthejtük ezt a parlamentarizmus igazi bevezetésének, annál is inkább, mert most tűnt fel a hatalom először a diadal bére gyanánt. S ebben a diadalban az győzött, aki tudomásul vette, hogy a vagyon és hatalom társadalmi kötelességekkel jár, a nemzetteremtés egyetlen módja a szabadságjogok népre való kiterjesztése. A közjó érdekeinek felkarolása nem volt teljesen önzetlen, mert a forradalom elkerülését szolgálta, de ez objektív érdemeit nem kisebbíti. Vér nélküli átalakulást tett lehetővé, melyben leomlottak a válaszfalak nemes és jobbagság között, akik ezen túl a magyar nemzet egyenlő terhet és jogot viselő polgárai lettek.

* * *

SÁNDOR JÁNOS

1848 – örökség, időszerűség

Nem tudom maradt-e mára egyáltalán öröksége? Az eltelt másfél száz év történelmi viharai megtépázták egykori jussunkat s ha megmaradt is belőle valami, azt igyekezett, mint „múltat végképp eltörölni” az utóbbi fél

évszázad. De szellemét nem ölheték meg, és ebből a mindent túlélte szellemből kell újraépíteni elherdált osztályrészünket.

Mi időszerű hát 1848 szelleméből? Erkölcsei értékrendje és hitének ereje. Míg e kétót őrzi magában a nemzet, szabadságát őrzi. Ezek megőrzött késő visszfénye ragyogtatta fel 1956 októberét is.

Meghal a demokrácia ott, ahol felborul az erkölcs értékrendje. Gondoljunk a szélviharra! Elsőnek a port, a szemetet kapja fel s röptí magásra, ám a termőföld marad, maradnia kell, mert belőle sarjad az élet.

Hit nélkül pedig semmire sem megyünk, hiszen a hit ereje cselekedetünk mozgatórugója. Gondoljunk csak a kisgyermekre: mivel hiszi, hogy képes átlábolni a sötét erdőn, egyhelyben toporog s hogy tehetetlenség szülte félelmét palástolja, önmagát bátorítva – kiabál. Mintha túl sokat kiabálnánk mi is!

Ismét fel kellene idézni Széchenyi elfeledett gondolatait:

„Nem az a legnagyobb bajunk, hogy annyi ellenségünk van, hanem az, hogy itt, magunk között agyarkodunk, beszélünk, mikor tenni kellene... Én korántsem vesztet-

Sándor János (1937) rendező. Budapesten született. Tan.: Színház- és Filmművészeti Főiskola, 1958–63. Mh.: 1963–64 Kaposvárott, 1964–66 Szegeden rendező, 1966–69 a kaposvári, 1969–72 a békéscsabai, 1972–75 a szegedi, 1975–79 a debreceni, 1979–82 a kecskeméti színház rendezője, 1982– a Szegedi Nemzeti Színház főrendezője. F m.: Egy elfeledett színgazgató. Nős. Gyermekei: Emese, Attila.

tem el még a reménységemet, egy nemzet élete ki nem oltható, s a magyar csak saját magát fogja meggyilkolhatni, más által meg nem gyilkolható!”

* * *

SZALAY ISTVÁN

Mit tartok időszerűnek 1848 örökségéből?

Először is időszerűnek tartom magát a kérdést. Talán mára eljutottunk oda, hogy 1848-at magát azzal a történelmi patinával vonta be a másfél évszázad, hogy érzelmeink és indulataink mellett az értelem is bevonul a hétköznapi gondolkodásunkba.

Nem mindig volt így. Az 50 éves évfordulón, 1898-ban bár túl voltunk a '67-es kiegyezésen, túl voltunk a millennium fényes megünnepelésén '48 emlékét még a politikai ellentétek árnyékolták be. A koronás magyar király, személyében azonos volt azzal, aki jóváhagyta a tizenhárom aradi vértanú halálos ítéletét. Még éltek a tanúk, éltek az emlékezők. A közvélemény erősen megoszlott a '67-esek, a '48-asok, a konzervatívok és a liberálisok között. A városháza előtti tér már a Széchenyi tér nevet viselte, ezt a teret már Klauzál térnek hívták, de Kossuthnak még nem volt szobra. Az Országgyűlés a nemzeti

Szalay István (1944) matematikus. Hegykőn született. Tan.: JATE, 1962–67. Mh.: 1967–68 a JATE gyakornoka, 1968–72 tanársegéde, 1972–78 adjunktusa, közben 1973–76 ösztöndíjas aspiráns, 1978–91 docense, 1981–86 a JATE TTK dékánhelyettese, 1986–87 a moszkvai Szttyeklov Matematikai Intézet vendégkutatója, 1991– a JGYTF tanára, 1992– tanszékvezetője, 1991–94 főigazgatója, 1993–94 a Szegedi Universitas elnöke, 1994– Szeged város polgármestere. Nős. Gyermekei: Andrea Anita, Pálma Patrícia és Balázs István.

többséggel szemben nem március 15-ét, hanem április 11-ét a törvények kihirdetését fogadta el nemzeti ünnepnek. A nemzet szívében emlékezett.

A 100 esztendő évfordulón 1948-ban már állt a Kossuth-szobor, amelyet Kossuth születése 100 évfordulójára 1902-ben állított

Szeged, de az emlékezést a II. világháború utáni belpolitika áramlatai uralták, osztozkodva '48 márciusának örökségén.

Ma már nem az „dönti el” a Széchenyi vagy Kossuth vitát, hogy az előbbi gróf volt, míg az utóbbi börtönt is szenvedett, hanem az, hogy mi az a pozitívum, amit közgondolkodásunkban fel tudunk mutatni úgy, hogy nem kell a tudományos munkákat böngeznünk. 1848 után jött az 1867-es kiegyezés, amit Széchenyi ugyan már nem ért meg, de ezzel jöttek a boldog békeidők, megalakult a felelős minisztérium Budapesten, rendszeressé váltak a pesti országgyűlések, létrejött a Nemzeti Bank, a polgárosodás előrehaladt, megszűntek a nemesi privilégiumok, az úrbéri viszonyok és ilyen értelemben közössé vált a teherviselés. Egyenlőség lett a törvény előtt polgári és vallási tekintetben, visszaszorult a cenzúra, nem elsősorban a politikai foglyok töltötték meg a börtönöket, a társadalom inkább az ipar fejlesztésével foglalkozott, az iparral amely nélkül csak félkarú óriás a nemzet. Az Osztrák–Magyar Monarchiában közös volt a hadügy, így katonáinknak nem egy „nemzeti őrsereg” tagjaként kellett, néha nem is itthon, a K. u. K. hadseregben szolgálni. Belefért viszont a monarchiába Magyarország és Erdély uniója.

Ez megadja a választ a Kossuth- vagy Széchenyi-vitára azzal, hogy Kossuth és Széchenyi a helyes. Milyen szépen fejezik ki ezt Szeged utca- és térelnevezései! Budapest felől jöve a Kossuth Lajos sugárúton a Széchenyi térre érünk, ahol a Városháza áll. Ha

oda belépünk és felmegyünk a díszterembe Ferenc József és Erzsébet egész alakos képe tekint ránk. Igaz, a történelem sebeket is gyógyít embereket, még uralkodókat is formál. Az 1879-es szegedi árvíz és az 1883-ig tartott, nemzetközi segítséggel végbement újjáépítés során az 1848-ban csak osztrák császár, 1879-ben már magyar királyként viselkedett, igazgatóvá vált a neki tulajdonított mondás: „Szeged szebb lesz, mint volt”. Ezek a boldog békeidők szimptomái, amelyekben a nemzeti forradalmakat és szabadságharcot leverő zsarnok a nép nyelvén „ferencjóska” lett, aki uralkodóként tudomásul vette, ha nem is örömmel, hogy Kossuth szobrot kapott Szegeden.

Mi maradt a boldog békeidőkből? Az első világháború után a csonka ország, amelyben megvalósult ugyan a „teljes” függetlenség, de ennek negyedszázada a második világháború csalókanak bizonyult reményei következtében epizódnak bizonyult és újabb négy évtized függőség következett. A XX. században szinte megismétlődött a XIX. század függetlenségi harca és annak kimenetele. Volt 1956, lett rendszerváltás. Tanuljunk belőle és függetlenségünket a békés fejlődésre, a szomszédokkal való kapcsolat harmonikussá tételére használjuk és akkor reményeink lehetnek arra, hogy a majdani Egyesült Európa, amelyben helyünket megtalálni mai legfontosabb teendőnk. Erre minden reményünk meg van és különösen fontos, hogy jövőnket kémlelve visszapillantsunk a múltra, tudva azt, hogy „historia est magistra vitae”.

* * *

SIMAI MIHÁLY

**„Ezernyolcszáznegyvennyolc,
te csillag...!”**

„Ezernyolcszáznegyvennyolc, te csillag,
Te a népek hajnalcsillaga!...
Meggviradt, fölébredett a föld, fut
A hajnaltól a nagy éjszaka.”
(Petőfi: 1848)

Ifjúságunk egén valóban hajnalcsillagként világított 1848. Ha a magyarságról, ha a hazafiságról, ha a hősiességről, ha emberi és emberfeletti erkölcsi értékekről esett szó, 1848 tényei és legendái mindenben az abszolút mércét jelentették számunkra. Az egyetlen, a hiteles, a minden hamisításnak ellenálló mértéket: *az etalont!*

Meg lehet érteni romantikaszmjas, ifjú lelkünket... elbűvölték a szabadságharcról olvasott irodalmi remekművek... Hogy aztán annál nagyobb legyen a csalódásunk abban a történelemben, aminek kiábrándító suhintásait napról-napra érezhettük saját bőrünkön.

Csak röpke időre tudhattuk magunkénak a legendát. Odaveszett a csodálatos érzés, hogy mi vagyunk az örökösei. Odaveszett, hazugságokba fulladt.

Túlságosan magasrendű – szinte emberfeletti volt ez a mérce. Túlságosan hősies ahhoz, hogy hétköznapi emberek fölállalják. Túlságosan szép és nemes mindahhoz képest, ami előtte volt – és mindahhoz képest, ami utána következett...

Simai Mihály (1935) József Attila-díjas költő, író. Medgyesegyházán született. Tan.: Pedagógia Főiskola, Szeged 1953–54; MUOSZ Újságíró Iskola 1956–66. Mh.: 1956–65 Békéscsabán, majd Szegeden tanár, 1965–74 a Délmagyarország újságírója, 1972–1992 a Kincskereső főszerkesztő-helyettese. F. m.: A virradat vitorláí (1962); Kenyérszegő (1974); A világ legszebb lovai (1981); A sólymok szabadnak születnek (1983); Bohócország címere (1985); Fölnevelem az apámat (1987); Tündérkarácsony (1997); Fényörvények (1997). Nős. Fiai: Attila, Kadosa.

„Hol a szem, szemével farkasszemet nézni?” – kérdi Babits a „Petőfi koszorú”-ban. Másfélszáz éven át próbálták kisajátítani a rendszerek, minden politikusi bicska beletört azonban – s nem lehetett másként: a szabadság eszméje ellenállt a vele kapcsolatos hazugságoknak. És ellenáll ma is – ma sem lehet még farkasszemet nézni azzal a mércével, amit Március Ifjai, csak sápadtan és hunyorogva a vakító fényességtől, és irigykedve is – mit mertek ők...!

Sápadtan és hunyorogva kérdezhetjük, mai magyarok; a költő által emlegetett késő unokák: vajon mennyivel tartunk előbbre annál, hogy – évente egyszer, jól vagy rosszul – a hagyományos áldó imádság mellett elmondjuk szent neveiket...?!

